

FÉNYSZÓRÓ

HABENT SUA FATA LIBELLI

Könyvet kaptam Magyarországról és egy tájékoztatót is a megjelenő könyvekről.

A „Tájékoztató” szerint a „Nemzedékek nevelői — a tudomány klasszikusai” sorozatban ismét megjelenik, a többi között, Szerb Antal Világirodalomtörténete. Alighanem érdekességnek számít az is, hogy a könyvpiacra került Csathó Kálmán új könyve: „Ilyeneknek láttam őket”. Az író ezt írja könyvéről (vagy önmagáról, vagy még inkább a megjelenés tényéről): „... új könyvem megjelenése csaknem azt az érzést kelti bennem, mintha új pályát kezdenék. Nemcsak azért, mert több mint tíz évi szünet után kerülök ismét közönség, méghozzá nagyjából új, azóta felszűrült közönség elé...”

Nemrégiben jelent meg Illés Béla híres könyve: „Ég a Tisza”.

Ez a könyv — nagyon régen —, a Szovjetunióban jelent meg először, utána kiadták huszonnyolc országban (Kínában, Japánban is), Magyarországon azonban ez az első kiadása. A könyv nem jelent meg — és ez természetes —, a Forthty-korszak alatt és nem jelenhetett meg a felszabadulás után sem. Az ezredes-író regénye ugyanis az 1918-19-es forradalmak idején játszódó eseményekkel foglalkozik: egy kicsit regény, nagyon történelem és még inkább politikum.

Az eredeti szovjetkiadáshoz Kun Béla írta annakidején az előszót. Az új kiadás szintén közli a magyar tanácsforradalom vezérének előszavát. „A harcnak örömét, a kétségbeesett, már-már reménytelen küzdelem kínját, a bukásnak, az emigrációnak — s annak a sok mindennek, ami ezzel együttjár — mérhetetlen keserűségét éltem át újra olvasás közben — írja Kun Béla az előszóban. — És, hogy megint harcol a magyar munkásosztály töretlenül — okulva tapasztalatain — az új forradalom új diadalaiért”.

Kun Béla nem érte meg az új forradalom új diadalait, eltűnt a csisztkák folyamán, és úgy látszik, hogy a tisztogatás elseperte ezt az érdekes könyvet is. Az írónak — ezt írja utószavában —, az volt célja, hogy megjavítsa a kommunista párt munkáját és annak nagy múltját ismertesse. Szerinte, ha a könyv eléri célját, ha magát a könyvet elfelejtik is, az eredmény tovább él és hat. „Talán ennek a nézetnek köszönhetően, hogy több mint egy negyedszázad után ismét megjelenik az Ég a Tisza...” — mondja az író...

Talán.

A könyveknek megvan a maguk sorsa, — írta már a III. században Terentianus Maurus. Úgy látszik, nem csupán a könyveknek — az íróknak, még az előszó-íróknak is.

TÖRETLEN ÉLETŰT

Halálhír idézte fel egy érdekes egyéniség életútját. Ellentmondásnak hangzik, ha azt mondjuk, hogy törésekben gazdag élete töretlenül ívelt. Az ellentmondás azonban látszólagos, mert e rendkívüli ember életmenete egy liberális demokratikus polgárember logikus természetes fejlődéséről tanúskodik. Ime egy élet adatai:

Sztefanosz Szarafisz a tisztiiskolából a görög hadseregbe került, az első világháborúban érdemet, rangot és kitüntetést szerzett. Venizelosz lelkes híve volt, s demokratikus és republikánus felfogása miatt kilépett a hadseregből, amikor Görögországban visszaállították a királyságot. 1935-ben egy sikertelen felkelés után lefokozták és száműzték.

1941-ben megszállt hazájában egy kommunistaellenes gerilla csoportot szervezett a hegyekben. A következő évben fogságba esett, a görög kommunista pár irányította ELASZ egységei fogták el és csapatát szétugrasztották. A fogságból viszont az ELASZ főparancsnokaként került ki. Katonai és jellembeli adottságai hatással voltak arra, hogy több hazafiás görög párt és csoport felsorakozott a görög felszabadító hadsereg zászlaja alá.

„A görög felszabadító háború” címen könyvet írt az ELASZ hadműveleteiről. 1946-ban az ELASZ több vezetőjével együtt deportálták egy égei-tengeri szigetre. Miután szabadlábra helyezték, a baloldali EDA párt képviselőjeként bekerült a parlamentbe. Egy autóbalesetben szerzett sebesülés következtében halt meg május 31-én egy athéni kórházban.

S. T.

HÍD A BOSZPORUSZON

Krupp von Bohlen und Halbach két hétig a török kormány vendége volt. Az újságíróknak kijelentette, hogy csodálattal adózik a török kormány országépítő erőfeszítéseinek, s jómaga is családi vagyonát e nemes cél szolgálatába kívánja állítani. A Krupp-művek hidat építenek a Mária-tenger partján. Bizonyára gyönyörű ívelésű acélhidat a Boszporusz fölött...

Már néhány éve annak, hogy megkegyelmeztek Krupp von Bohlen und Halbach háborús bűnösnek. Kiengedték a börtönből, és a német ágyúkirály most ötletes íveléssel folytatja a családi hagyományt, újabb szövetséget fon a Drang nach Osten jegyében.

Relatív dolog változó világunkban a háborús bűnösség, amikor a gyilkolás technikai tökéletesítői szégyenkező re-

meteség helyett nyilvános sajtóértekezletet tartanak, és kijelentik, hogy „ápolni kívánják a hagyományos német-török barátságot”. Mert Krupp nemcsak hidat ver a Boszporuson, hanem bővíti a karabuki acélműveket, még egy acéletelepet szállít Törökországnak, továbbá érdekeltséget vállal az ország króm-, szén- és volfram termelésében, mozdonyokat szállít és vasútvonalat épít Törökország és Perzsa között...

Kruppék már kétszáz éve csinálják a háborút, a halálgyárosokat más erkölcsszabályok igazgatják tetteikben: a történelem során viselték a francia becsületrendet, az osztrák-porosz háborúban mindkét felet azonos gyártmányú ágyúkkal látták el, a franciáknak eladták a német taracok tervrajzát, az angol Vickers és Armstrong cégnek a gránátgyutacs titkát, Amerikában pedig olcsóbban árusították a hadihajók burkolatára szolgáló acéllemezeket, mint oda-haza Németországban.

Vilmos császár mégis Kruppra alapította az első világháborút, Hitler pedig a másodikat. Krupp úr Törökországban ugyan kijelentette, hogy leszúrta a két világegés tapasztalatát, és elhatározta, hogy nem gyárt hadianyagot. Németországban azonban a gyakorlatban megmaradt Hitler középkori törvényhozása, amivel elidegeníthetetlen hitbizományt szentesítette a Krupp vagyont. A szövetséges hatalmak határozata ellenére sem darabolták fel a Krupp-műveket, ma is egy kézben vannak, és százezernél több munkást foglalkoztatnak.

Ki szállít majd új fegyvert az új német hadseregnek? Krupp úrnak aligha lesz lelkiismeretfurdalása, ha hamarosan megszegi szavát sajátos erkölcskódexe szerint.

Ki merné állítani, hogy a Krupp tervezőirodáknak nem számítgatják-e már új fegyverek műszaki adatait?

Bizonyos azonban, hogy Zenica, az egykori Krupp érdekeltség, visszavonhatatlanul kikerült a rajna-westfáliai ágyúkirály büvököréből.

S. T.

DOLLÁRFÜGGÖNY

Százezer font költséggel majd két évig faragták az angol hajóácsok a Mayflower háromárbovos vitorláshajó hasonmását. A Mayflower először 1620-ban hajózta át az Atlanti-óceánt másodszer, mint hasonmás, 1957 júniusában ért amerikai partot. Első ízben telepeseket szállított, most pedig kivitelre szánt angol árucikket, amelyből kiállítás rendeztek az egykori telepesek meggazdagodott leszármazottainak.

A Mayflowernek nagy hagyománya van az Egyesült Államokban. Királyuk, udvaruk és ezért nemességük sem lévén, odaát Amerikában a letelepülés időpontjával mérik az előkelőséget, és a Mayfloweren érkezettek utódait amolyan hercegi rang illeti meg.

Goethe valaha azt mondta az amerikaiakról, hogy boldogok, mert „nincsenek lovagváraik”. Az öregedés azonban — a társadalom öregedése is — konzervatívvá teszi az embert. Ezért tapasztaljuk manapság, különösen a második világháború után, hogy a milliárdos jenkik szőröstül-bőröstül, minden csecsebecséivel együtt lovagvárat vásárolnak az elszegényedett Európában, és áttelepítik az egykori újvilágba.

Az újságok hírt adtak arról, hogy milyen dísszel, pompával fogadták a Mayflower megújított érkezését, és ez az attrakció hozzájárult a hagyományos barátságának, az angol politikai irányvonal egyik sarkalatos tételének a megerősítéséhez.

Ezzel egyidőben egy másik örvendetes esemény is történt. A sokat emlegetett vasfüggöny és a kínai bambuszfüggöny mellett létezik egy úgynevezett dollárfüggöny is. Erről most a Times azt írja vezércikkében, hogy kissé fellebentették. A háború után ugyanis angol ember nemigen utazhatott az északamerikai angolszász világba ott élő rokonai vagy barátai látogatására, mert nem kapott valutát, dollárt. A dollárhiány ma is égető problémája az angol külkereskedelemnek, a szuezi válság lezárulása után azonban az angol kormány engedélyezte a szigetország alattvalóinak, hogy 280 dollárral felszerelve hajózhassanak át Amerikába.

Az angol világlap megállapítja, hogy 280 dollár édeskevés a drága Amerikában, s figyelmezteti a látogatókat, hogy kerüljék a drága vendéglőket és szállodákat, a költségesebb szórakozást, de a szegény rokon végre mégis látogatóba utazhat...

S. T.

VALLÁSHÁBORÚ ANGLIÁBAN

Túlzás volna azt állítani, hogy Angliában vallásháború dúl, habár az angol katolikus egyház nevében Wingfield-Digby jezsuita atya „nyílt háborús uszítással” vádolta meg Fisher canterbury-i érseket. A londoni Farm-utcai templomban elmondott prédikációjában „szenteskedő vakbuzgósággal és vallási türelmetlenséggel” vádolja az anglikán egyházfőt, mert „immár öt éve rontja a felekezeti békét”.

Az anglikán és a katolikus egyház között újabban kiéleződött villongás, az összetűzések és a vádaskodások kétségtelenül az angol társadalom belső ellentéteit és válságát fejezik ki. A reformáció és az ellenreformáció óta azonban más politikai és társadalmi formákban és tényezők között bonyolódik le az osztályharc és már nincs szűksége arra, hogy vallási mezbe öltözzék. Az egyházi berkekben fellángolt csatározás csak esetlen, torz és távoli vetülete bonyolult átmeneti korunk lelkiekben is tükröződő válságának.

A történelmi távlatba vezett már VIII. Henriknek királyi és anyagi szükségletéhez szabott egyházalapítása, jóllehet az angol uralkodók ma is viselik a X. Leo pápa által megmondolatlanul adományozott defensor fidei (a hit védője) címet. És a XVI. század homályába vezett Mária királynő rövid, de véres uralma, amikor átmenetileg feltámasztotta a katolikus egyház hatalmát és kivégeztette Cranmer canterbury-i érseket...

Ma főleg szószéki csatározásban merül ki a vallásháború. A katolikus egyház, közismert kizárólagosságánál fogva harciasan, dühösen utasítja vissza Fisher érsek idevágó támadását. Az anglikán egyházfő ugyanis mindenáron egy kalap alá szeretné hozni a keresztény egyházakat a sokféle rendű, rangú és szertartású egyházat szövetségbe kívánja tömöríteni — mégpedig a pápa fővezérségével. És éppen ez ellen kel ki Wingfield-Digby atya: „Doktor Fisher tüskének tekinti, hogy a legősibb keresztény testület, a római egyház kitartóan visszautasítja az együttműködésnek ezt a formáját.” A jezsuita atya „meghökkenő naivitásnak” mondja az anglikán érsek felszólítását, mert: „Csak nem gondolja dr. Fisher valóban, hogy a pápa lemond Krisztus földi helytartójának a címéről, Krisztus nyája őrzésének hivatásáról. a krisztusi igazságok tanítói tisztségéről és helyette egy egyházi vitatársaság elnökévé válik.” Aki ilyen foglalkozást és hivatást űz, az valóban nem fogadhat el alacsonyabbrendű tisztséget, a naív (!) anglikán koponyában megfogamzott társasági elnökséget.

Angliát egyébként és főleg más bajok nyugtalanítják, ezért valószínű, hogy ez a vihar különösebb károk nélkül vonul el felette.

S. T.